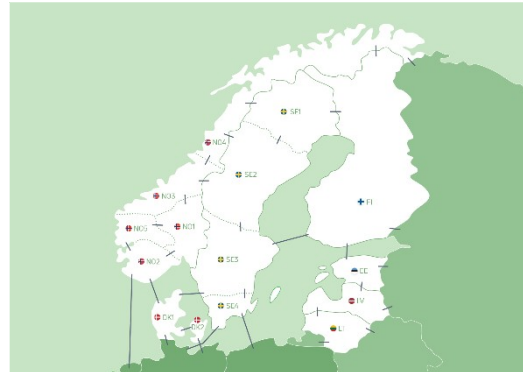

Elektriturust ja elektrihinna kujunemisest

Elektrihind ja elektriturul toimuv on igaühe huulilt korra kui mitte rohkem läbi käinud. Infot on palju, mistõttu on selles üsna keeruline järke pidada. Püüamegi olulisemaid kohti nüüd võimalikult lihtsas keeles selgitada.

Kui Eesti 2004. aastal Euroopa Liidu liikmeks sai, oli ühinemise üks tingimusi, et ka Eesti peab saama avatud elektrituru ehk -börsi osaks. Alates 2013. aastast tegutsebki Eesti Nord Pooli avatud elektriturul. See tähendab, et elektri tootmine ja müük toimuvad selle järgi, kuidas tegelikult vajadust on, mitte riigi etteütlemise järgi.

Lisaks Eestile tegutsevad Nord Pooli elektriturul ka Norra, Rootsi, Soome, Taani, Läti ning Leedu. Need riigid on omavahel ühendatud elektrienergiat transportivate kaablite ehk ülekandevõimsustega.

Kõik Nord Pooli riigid toodavad elektrit ning saadavad selle ühisesse elektrivõrku. Sealt liigub elekter sinna, kus on nõudlust. Kui Eesti elektrivõrgus on elektrit puudu, siis saame seda lähinaabritelt. Kui aga naabrite elektrivõrk vajab lisatuge, liigub Eestis toodetud elekter üle piiride.

Joonis 1 Nord Pooli kaart. Katkendjooned märgivad erinevaid piirkondi, tumedad jooned elektrit transportivaid kaableid

Võiks ju eeldada, et kõigi Nord Pooli riikide elektrihind on sama, aga nii see ei ole. Elektrihinnad erinevad piirkonniti, kuna elektrit transportivate kaablite mahud on piiratud. Täpselt nagu ei saa ka liitrisse pudelisse kolme liitrit vett mahutada.

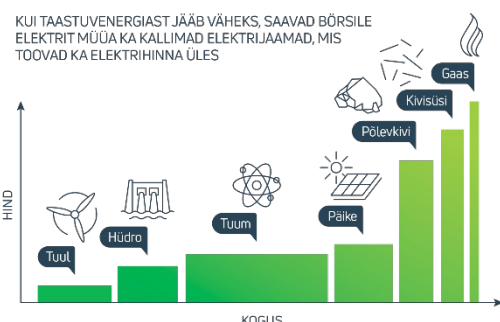
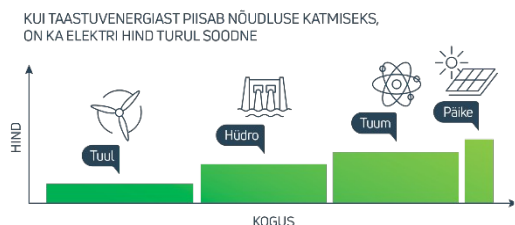
Samuti on üldine reegel, et mida rohkem taastuvenergiat piirkond toodab, seda odavam on sealne elektrihind. Põhjus on lihtne – taastuvad allikad tekivad loodusjõul ning neist ei teki keskkonnale kahjulikku süsihappegaasi, mis on eraldi maksustatud.

Elektriturul kujundab hinda nõudluse ja pakkumise vahekord

Elektrimüüjad (nagu Eesti Energia, Alexela, Elektrum jt) annavad iga päev elektriturule teada, kui palju nende kliendid järgmise päeva igas tunnis elektrit vajavad. Nii selgub, kui palju elektrit on vaja toota. Elektrihind kujunebki nõudluse ja pakkumise ristumispunkti järgi. See ei ole kellegi omavoli.

Elektrit saab turule pakkuda kindlas järjekorras. Kõige esimesena pääsevad turule tuulest, veest ja päikesest elektrit tootvad üksused. Kui neist piisab nõudluse katmiseks, on elektri turuhind soodne.

Kui taastuvatest allikatest jääb väheseks, pääsevad turule tuuma-, põlevkivi-, kivisöe- ja gaasielektrijaamad. Neis toodetud elekter on palju kallim nii kütuse kui ka keskkonnatasude tõttu.

Elektri turuhinna määrabki viimane pakkuja, kes on nõudluse katmiseks vajalik. Kui viimasena teeb seda kõrgeima hinnaga gaasielektriyaam, ongi elektrihind kõrge.

Samuti mõjutavad elektri turuhinda elektriyaamade ning ülekandevõimsuste hooldus- ja remonditööd, uute tootmiste lisandumine ning vanade sulgemine, tarbimise muutumine, kütuse hind, kui palju vihma sajab, päikest paistab või tuult puhub.

Praegu ei saa üle ega ümber ka Ukrainas toimuvast ning selle üleüldisest mõjust – kui elanikkonna viimase aja elektritarbimine ei ole suuresti muutunud, siis elektri pakkumist on turul märksa vähemaks jäänud. Venemaa gaasi ja elektrit meile enam sisse ei tule.

Miks mitte elektriturult lahkuda? On ju räägitud, et Eesti suudab oma elektritarbimist ise katta.

Eesti suudab arvestatava osa oma elektritarbimisest ise katta, kuid enam mitte kogu tarbimist. Osa nõukogude ajal ehitatud tootmisvõimsusi on oma aja ära elanud ja need on kinni pandud. Taastuvenergia üksusi on küll juurde tulnud, aga mitte piisavalt. Puudujääki aitavadki katta riikidevahelised elektrit transportivad kaablid.

Kui loobuksime avatud elektriturust, siis suure tõenäosusega ei jätaks naabrid sellele vastamata. Kui me ise ei panusta, siis miks peaks teised riigid meid vajadusel elektriga varustama või näiteks Läti tahtma meie maagaasi enda hoidlas talletada?

Mida ärevam on aeg, seda rohkem peavad Euroopa riigid kokku hoidma ja koostööd tegema. Eestil on seda päriselt vaja.

Elektri turuhinna kõikumine ei mõjuta kliente, kes on elektrihinne fikseerinud

Kui klient ja elektrimüüja on elektri hinnas kokku leppinud ehk elektri hinna fikseerinud, siis see ei muutu terve lepinguperioodi vältel.

Kui klient on valinud paketi, millega ta ostab elektrit turu- ehk börsihinnaga, siis on lugu vastupidine.

Eks mõlemal variandil ole oma eeliseid. Elektri hinna fikseerimine maandab hinnatõusu riske, lisab stabiilsust ning võimaldab elektrikulusid täpselt ette planeerida.

Neil, kes ostavad elektrit turupõhise hinnaga, on võimalik oma kulusid juhtida, sobitades elektritarbimise soodsama hinnaga tundidele. See eeldab aga pidevat elektri turuhinna jälgimist. Tuleb valmis olla hinnahüpeteks, kus ühes tunnis on elekter väga odav, teises aga üüratult kallis.

Eesti Energia klientidest on 2/3 oma elektri hinna fikseerinud. Turupõhise hinnaga elektrilepingu sõlmijaid on kõige rohkem 40–49-aastaste seas. Üle 50-aastased kliendid eelistavad kindlaks määratud elektri hinda.

Ka fikseeritud elektri hind ei ole kõigil sama

Fikseeritud elektri hind kujuneb mitmest tahust. See oleneb nii tarbitavast elektrienergia kogusest, lepinguperioodi pikkusest, elektri kokkuostu hinnast, elektrimüüja riskidest ning mõistlikust kasumist.

Osa neist komponentidest erineb iga tarbija jaoks ning seetõttu on ka fikseeritud elektri hinna pakkumine klienditi erinev.

Riiklik universaalteenus hoiab elektri hinnataseme mõõdukana

Elektri universaalteenus on riigi välja töötatud lahendus, et kõrgetele elektri hindadele soodsamat alternatiivi pakkuda. Siiski ei ole tegemist tasuta või üliodava elektriga, pigem mõõduka hinnataseme hoidmise meetmena.

Universaalteenus on mõeldud kõigile koduklientidele, sh korteriühistutele, kelle elektri hind on universaalteenuse hinnast kallim.

Universaalteenuse hinda tuleks võrrelda kehtivas elektrilepingus märgitud hinnaga. Kui elektri hind on juba varem fikseeritud, siis tõenäoliselt on see universaalteenuse hinnast soodsam ning seda ei tasu enneaegselt muuta. Kui elektrileping on sõlmitud hiljuti või kohe-kohe lõppemas, võib universaalteenuse hind odavam tulla.

Kuidas elektrikuludelt veelgi rohkem kokku hoida?

- Kui kasutad sooja hoidmiseks ka õliradiaatorit või elektripuhurit, siis õhksoojuspump on märksa ökonoomsem lahendus. Kuigi esimesi saab soetada palju odavama raha eest, siis talvisel ajal võtavad nad õhksoojuspumbast kordades rohkem elektrit. Kui õhksoojuspump toodab 5 kWh soojusenergiat, siis ta tarbib selleks vaid 1 kWh elektrit ja ülejäänud 4 kWh on õhust saadav tasuta soojusenergia.
- On levinud eksiarvamus, et ooterežiimil seadmed ei võta elektrit. Tegelikult võib ooterežiimil olevate seadmete elektritarbimine moodustada kuni 10% elektriarvest. Seega, kõik seadmed, mida parasjagu ei kasutata, tuleks seinakontaktist välja tõmmata.
- Uusi kodumasinaid ostes või välja vahetades vaadake seadme energiamärgist. Näiteks A-klassi kodumasin on palju energiasäästlikum kui B-, C- või veelgi madalama klassi oma. Kõrgema energiamärgisega kodumasin võib rohkem maksta, kuid selle vähene energiatarbimine teeb kulu kiiresti tasa.
- Kodumasinade puhul jälgige erinevaid režiime, näiteks ECO-programmid käituvad elektri ja vee kasutamise osas vägagi ökonoomselt.
- Alandage vee ja ruumide temperatuuri. Pesu ei pea pesema 60- ega 40-kraadise veega, vaid kergelt määrdunud pesu puhul aitab ka 30-kraadine tsüklil. Veeboileri puhul piisab 55-kraadisest temperatuurist ja seejuures väheneb katlakivi teke, mis mõjutab samuti boileri energiatarbimist. Ruumi temperatuuri alandamine kas või ühe kraadi võrra tähendab ligi viieprotsendilist küttekulu vähenemist.
- Kui valgusallikatena on kasutusel hõõglambid, siis on palju energiasäästlikum need LED-lampide vastu välja vahetada. Kui hõõglambid võivad kulutada kuni veerandi elektriarvest, siis leedid vähendavad valgustuse kulu kuni 80%.
- Erinevad pakkujad on turule tulnud mitme targa lahendusega, mis elektrikasutust vähendavad. Nutikas termostaat ei küta kunagi tühje

ruume ning seda saab ilmaga sünkroniseerida. Nutikas arvesti aga võimaldab jälgida hoone energiakasutust seadmete kaupa, aidates leida võimalusi säästmiseks.